

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ ОСВІТИ

УДК 378.014.6 (100)–027.543: 378.014.24 (477)

DOI: 10.12958/2227-2844-2021-6(344)-2-150-161

Заячук Юлія Дмитрівна,

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи Львівського національного університету імені Івана Франка, м. Львів, Україна.

yuliya.zayachuk@lnu.edu.ua

<https://orcid.org/0000-0001-5861-2761>

АНАЛІЗ НАЦІОНАЛЬНОГО РІВНЯ ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ПРИКЛАД УКРАЇНИ

Дискусія щодо явища інтернаціоналізації вищої освіти була започаткована впливовим дослідженням М. Харарі в 1972 р. (Harari, 1972). Його трактування базувалося на трьох елементах: міжнародному змісті навчальних програм; міжнародній мобільності студентів та дослідників; механізмах та домовленостях, що передбачають співпрацю в галузі освіти поза її національними межами.

Інтернаціоналізація вищої освіти як посилення інтеграційних процесів стала ключовою проблемою в Європі протягом 1990-х років. Дослідження міжнародних вимірів вищої освіти в світовій та вітчизняній науковій літературі кількісно зросли за останні 20 років. *Основні теми* дослідження інтернаціоналізації вищої освіти охоплюють мобільність усіх учасників простору вищої освіти, взаємний вплив систем вищої освіти різних країн, інституційні стратегії інтернаціоналізації, трансфер знань, аспекти міжінституційної співпраці та конкуренції, а також національну та наднаціональну політику в галузі інтернаціоналізації.

Інтернаціоналізація вищої освіти – явище багатоаспектне. Найвідоміші дослідники сучасності трактують її як низку міжнародних заходів, що включають в себе академічну мобільність, міжнародні зв'язки, партнерства, проекти, міжнародні академічні програми та дослідницькі ініціативи; доставку освіти до інших країн; інтеграцію міжнародного, міжкультурного та глобального виміру у цілі, процес навчання, дослідження та освітній сервіс закладу вищої освіти; забезпечення його міжнародної репутації; політику та програми, які університети впроваджують у відповідь на глобалізацію як інструмент максимального використання її можливостей (Teichler, 2017; Kehm & Teichler, 2007; Altbach & Knight, 2006; Knight, 2004). До дослідження різних параметрів інтернаціоналізації вищої освіти у своїх працях

звертаються також українські дослідники (Дебич, 2019; Авшенюк, 2015; Сбруєва, 2013).

Інтернаціоналізація вищої освіти – явище багаторівневе. Сьогодні дослідники визначають п'ять рівнів інтернаціоналізації: наднаціональний (глобальний), континентальний (європейський), національний, інституційний, індивідуальний.

Наднаціональний та континентальний рівні інтернаціоналізації вищої освіти ми детально аналізували у нашому попередньому дослідженні (Заячук, 2020). Там же концептуально згадано питання національного рівня інтернаціоналізації. *Мета даного дослідження* – детальний аналіз національного рівня інтернаціоналізації вищої освіти, розгляд його організаційних стратегій через призму аспектів політики та програм, мотивації, що стимулює інтернаціоналізацію на національному рівні, а також підходів, за допомогою яких та чи інша країна вирішує питання інтернаціоналізації вищої освіти, на конкретному прикладі системи вищої освіти України. Дослідження побудоване на основі *методів* огляду наукової літератури та аналізу засадничих документів.

За визначенням Jane Knight (Knight, 2004), інтернаціоналізація вищої освіти є ключовим елементом *національної стратегії* досягнення цілей та пріоритетів країни як на внутрішньому, так і на міжнародному рівнях. Національний рівень інтернаціоналізації вищої освіти включає різні внутрішні урядові чи неурядові організації, які працюють у напрямку інтернаціоналізації. Організаційні стратегії національного рівня інтернаціоналізації вищої освіти розглядаються через призму аспектів *політики та програм*. На національному рівні включена *вся політика*, яка впливає на міжнародний вимір освіти, соціального розвитку, науки та техніки, культури та спадщини, зовнішніх відносин, допомоги у розвитку, торгівлі, міграції, зайнятості, промисловості, торгівлі тощо. Рівень освітнього сектора включає питання її мети, ліцензування, акредитації, фінансування, викладання, досліджень та регулювання. *Програми* можна розглядати як один із інструментів політики або, в більш загальному вигляді, як один із способів фактичного впровадження політики в дію. Національні програми, які надаються різними державними департаментами, включають програми академічної мобільності, міжнародні дослідницькі ініціативи та програми набору студентів.

Мотивацією, що стимулює інтернаціоналізацію на національному рівні, вважається будівництво нації, соціальний та культурний розвиток, розвиток людських ресурсів, стратегічні альянси та комерційна торгівля.

На національному рівні визначають п'ять різних категорій *підходів*, за допомогою яких конкретна країна вирішує питання інтернаціоналізації вищої освіти. Зазначимо, що це не взаємовиключні категорії, і вони не представлені у визначеному порядку.

Програмний підхід передбачає розгляд інтернаціоналізації вищої освіти з точки зору забезпечення фінансованих програм, які дозволяють

інституціям та окремим учасникам простору вищої освіти мати можливість брати участь у міжнародній діяльності, такій як мобільність, дослідження та налагодження наукових контактів.

Мотиваційний підхід має на увазі окреслення точки зору того, чому важливо, щоб національний сектор вищої освіти став більш міжнародним. Обґрунтування надзвичайно різняться і можуть акцентувати як на питаннях розвитку людських ресурсів, стратегічних альянсів, комерційної торгівлі, так і побудови нації та її соціального-культурного розвитку.

Реалістичний підхід розглядає інтернаціоналізацію вищої освіти як абсолютну необхідність або реакцію на нові можливості, які відкриваються для міжнародного навчання, мобільності та співпраці у сфері вищої освіти.

Політичний підхід описує інтернаціоналізацію вищої освіти з точки зору політики, яка стосується або підкреслює важливість міжнародного чи міжкультурного виміру вищої освіти країни.

Стратегічний підхід прослідковує інтернаціоналізацію вищої освіти як ключовий елемент національної стратегії досягнення цілей та пріоритетів країни як на внутрішньому, так і на міжнародному рівнях.

Розглянемо аспекти формування і розвитку інтернаціоналізації вищої освіти національного рівня *на прикладі системи вищої освіти України*.

Відповідно до Національної доктрини освіти України, вихід освіти, отриманої в Україні, на ринок міжнародних освітніх послуг, поглиблення міжнародного співробітництва, розширення участі навчальних закладів, викладачів і студентів в проєктах міжнародних організацій розглядається як стратегічна задача освітньої політики держави (Національна доктрина розвитку освіти, 2002).

Конституція України (1996 р.), Закон «Про освіту» (1996 р.), Закон «Про вищу освіту» (2002 р.) та новий Закон «Про вищу освіту» (2014 р.) становлять правову базу вищої освіти України.

Новий Закон «Про вищу освіту» 2014 р. наблизив систему вищої освіти України до реалізації вимог Болонської реформи. Закон дозволяє університетам діяти з більшою автономією; позиціонує децентралізоване прийняття рішень та самостійну відповідальність закладу вищої освіти за репутацію; встановлює норми антиплагіату та відповідальність за академічну недобросовісність; засновує Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти (Закон України «Про вищу освіту», 2014). Приєднання України до Болонської реформи 2005 р. стало безперечним успіхом для України та кроком на шляху інтеграції системи вищої освіти України до Європейського простору вищої освіти.

Розглянемо те, що *вже зроблено в Україні в рамках Болонської реформи*. Мабуть найяскравішим результатом Болонської реформи в Україні стала адаптація навчальних курсів до двоступеневої бакалаврсько-магістерської системи навчання та запровадження

програми доктора філософії PhD в університетах України, що значно покращує міжнародну мобільність українських науковців. У 2006-2007 рр. студенти українських університетів були інтегровані в означену систему.

Болонська реформа в Україні також привела до запровадження європейської системи трансферних кредитних одиниць ECTS протягом 2006-2007 рр. Одночасно було впроваджено Додаток до диплома про вищу освіту Європейського зразка. З додатком до диплома кваліфікація випускника українського університету стала більш читабельною та зрозумілою на європейському ринку праці та освітніх послуг. ECTS та Додаток до диплома про вищу освіту значною мірою сприяли гнучкості та прозорості освітнього процесу та, відповідно, інтенсифікації міжнародної академічної мобільності студентів. Вони також заохочували іноземних студентів до навчання в українських університетах. Іншою важливою складовою міжнародної академічної мобільності є міжнародні університетські партнерства, які створюють можливості для спільних досліджень та мобільності дослідників.

Другим напрямом європейської стратегії реформування вищої освіти є реформа в галузі управління вищою освітою і освітнього менеджменту. За словами професора Гумбольдтського університету, м. Берлін, А. Волтера, це «тиха» революція у вищій освіті (З інтерв'ю, 2012). Очікується, що інститути будуть поводитися більш стратегічно і ставатимуть більш орієнтованими на ринок праці.

Що вже зроблено в Україні в рамках реформи галузі управління вищою освітою і освітнього менеджменту? Відповідно до нового Закону «Про вищу освіту» 2014 р., Україна розробила нові механізми виборів ректорів, деканів та завідувачів кафедрами максимум на два терміни (5+5 років; 7+7 років для національних університетів). Закон надає право університетам розпоряджатися власними доходами від дослідницької, навчальної та академічної діяльності. Крім того, відповідно до нового Закону, в рамках розвитку національної системи забезпечення якості вищої освіти та згідно з Європейськими стандартами, Україна запровадила окремий урядовий підрозділ під назвою «Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти». В рамках подальшого розвитку механізму рівного доступу до вищої освіти Україна розробила новий механізм електронного вступу до закладу вищої освіти та автоматичного розміщення державних замовлень.

Нові можливості для розвитку вищої освіти України та для учасників простору вищої освіти України усіх рівнів надають сучасні міжнародні наукові проекти, міжнародні освітні проекти та проекти співпраці з міжнародними організаціями.

Міжнародні наукові проекти. Одним із головних пріоритетів є інтеграція України до Європейського дослідницького простору. Цьому сприяє *двостороння міжнародна співпраця* з країнами-членами ЄС, країнами східного партнерства, участь у Рамковій програмі ЄС з

досліджень та інновацій «Горизонт 2020», асоційована участь у Програмі наукових досліджень та навчання «Євратом», програмі НАТО «Наука заради миру та безпеки», співпраця з міжнародними організаціями та фондами, серед яких *Європейська організація з ядерних досліджень* (ЦЕРН), *Український науково-технологічний центр* (УНТЦ), *Науковий комітет з антарктичних досліджень* (СКАР) тощо (МОН України. Міжнародні наукові проекти, 2021).

Щодо двостороннього міжнародного наукового співробітництва українських університетів та наукових установ з державами-членами ЄС та країнами Східного партнерства в рамках міжурядових угод, то відзначимо, що на наступний 2022-2023 рік оголошено конкурси проектних пропозицій щодо українсько-польських, українсько-турецьких, українсько-словацьких та українсько-литовських проектів досліджень та розробок. За результатами конкурсу пропозицій спільних науково-дослідних проектів, обраних для фінансування у 2021-2022 роках, перебувають: українсько-білоруських проектів – 10; українсько-французьких – 13; українсько-австрійських – 10; українсько-латвійських – 6; українсько-чеських – 10 (МОН України. Двосторонні наукові конкурси, 2021).

У 2015 р. Україна стала асоційованим членом *Рамкової програми Європейського Союзу з досліджень та інновацій «Горизонт 2020»*. «Горизонт 2020» – це найбільша Рамкова програма Європейського Союзу з фінансування науки та інновацій із загальним бюджетом близько 80 мільярдів євро, розрахована на 2014–2020 роки. Дане членство надало українським учасникам рівноправний статус з європейськими партнерами, а також відкрило можливості впливу на формування змісту Програми.

Програма сконцентрована на досягненні трьох головних завдань: зробити Європу привабливим місцем для першокласних науковців; сприяти розвитку інноваційності та конкурентоспроможності європейської промисловості й бізнесу; за допомогою науки вирішувати найбільш гострі питання сучасного європейського суспільства. Щороку до програми все більше залучаються українські установи. За результатами 446 конкурсів для 117 українських організацій, які брали участь у Програмі з 2014 року, 90 проектів профінансовано на суму 17,232 мільйонів євро, і 9 з них координуються українськими інституціями. За цей час 1990 українських установ та організацій підготували та подали на розгляд 915 проектних пропозицій. Загальна вартість проектів із участю 117 українських організацій дорівнює 465.851.011 євро (МОН України. Horizon 2020).

Співпраця між Україною та НАТО у галузі науки розпочалася у 1991 р. З 2004 р. наукова програма НАТО стала *програмою «Наука заради миру та безпеки» (SPS)*. Ця програма об'єднує дослідників та експертів з України та країн НАТО, які вирішують питання безпеки шляхом наукової співпраці. Пріоритетними питаннями програми є

розвиток інформаційних технологій, клітинної біології та біотехнологій, нових матеріалів, охорона навколишнього середовища, раціональне використання природних ресурсів, а також наукові розробки у сфері протидії тероризму та новим загрозам. За даними Місії України при НАТО кількість довгострокових проектів програми SPS у співпраці з Україною протягом 2018–2020 рр. становить: 2018 р. – 23 проекти, 2019 р. – 25 проектів, 2020 р. – 28 проектів. Кількість українських науковців, які впроваджують довгострокову програму SPS протягом 2018–2020 рр.: 2018 р. – 83 українські вчені, 2019 р. – 91 український учений, 2020 р. – 77 українських вчених (МОН України. Програма НАТО, 2021).

Міжнародні освітні проекти. ЄС промотує освітні програми академічної мобільності, які забезпечують значну кількість студентів та викладачів університетів академічним досвідом за межами своїх країн. Tempus в Україні працює з 1993 р., Erasmus Mundus – з 2004 р. З 2014 р. українські університети беруть участь у програмах Erasmus+. Україна є країною-партнером програми Еразмус+, яка підтримує проекти, партнерства, заходи та мобільність у сферах освіти, професійного розвитку, молодіжної політики та спорту.

У сфері вищої освіти українські заклади вищої освіти можуть брати участь у таких напрямках міжнародного виміру програми Erasmus+: міжнародна академічна мобільність професорсько-викладацького складу університету та студентів на базі міжінституційних угод (ex-Erasmus); проекти молодіжної мобільності для неформальної та інформальної освіти; реалізація спільних магістерських програм Erasmus Mundus (колишня програма Erasmus Mundus); віртуальні обміни в сфері освіти та молоді (з 2021 р.); розвиток потенціалу у сфері вищої освіти, реформування вищої освіти (ex-Tempus); стратегічні партнерства; альянси знань; напрямок Жана Моне з європейських досліджень (МОН України. Erasmus+, 2021).

Статистика щодо участі України в Програмі Erasmus+ за період 2014-2020 рр. виглядає наступним чином (Ukraine in EU Programme Erasmus+, 2021):

- мобільність студентів та професорсько-викладацького складу в рамках *Міжнародної академічної мобільності у вищій освіті Еразмус+ КА1* (International Mobility in HE Erasmus+ KA1): 17006 учасників мобільності, з них 11532 до Європи (5899 студентів та 5633 працівників) та 5474 (1555 студентів та 3919 працівників) до України.

- *спільні магістерські та PhD програм Erasmus Mundus Еразмус+ КА1* (Erasmus Mundus Joint Degrees – Master and PhD Erasmus+ KA1): 317 стипендій, з них 303 для магістрантів та 14 для PhD-студентів.

- *розвиток потенціалу вищої освіти Еразмус+ КА2* (Capacity building for Higher Education Erasmus+ KA2): 48 проектів, 271 організація-учасник, включаючи 115 закладів вищої освіти,

12 наукових установ, 4 заклади вищої освіти координатори-грантоотримувачі, 43 млн євро.

- *стратегічне партнерство Еразмус+ КА2* в галузі вищої освіти: профінансовано 23 проекти з 9 закладів вищої освіти.

- *Програма Жана Моне*: профінансовано 121 проект, в тому числі 82 модулі, 4 Центри досконалості, 5 мереж, 8 проектів підтримки асоціацій (учасниками програми були 57 українських інституцій, включаючи 45 українських закладів вищої освіти та науково-дослідних установ з 21 міста України).

Детальну статистику щодо Учасності України в Програмі Erasmus+ за період 2014-2020 рр. щодо кількості заявок, вибраних проектів та учасників програми можна бачити в таблиці 1 (Ukraine in EU Programme Erasmus+, 2021).

Таблиця 1.

Учасність України в Програмі ЄС Еразмус+ (2014-2020 рр.)

Конкурси	2015	2016	2017	2018	2019	2020	За 6 конкурсів
Подано проектів	299	317	394	414	479	619	2522
Обрано проектів за участі України	161	214	268	272	407	567	1889
Країни-члени Програми в партнерствах	30	32	32	32	31	32	32
Кількість ЗВО України в проектах	103	127	156	180	180	190	202
Усього мобільностей	2160	2370	2711	3044	2816	3905	17 006
З України до Європи	1777	1684	1815	2010	1796	2450	11532
З Європи до України	383	686	896	1034	1020	1455	5474
Працівників	<i>до Європи</i>	645	814	930	1041	944	5633
	<i>до України</i>	246	501	673	759	713	3919
Студентів, аспірантів	<i>до Європи</i>	1132	870	885	969	852	5899
	<i>до України</i>	137	185	223	275	307	1555
Грант ЄС		8238	7876	8270	9579	8445	54327
		000	000	000	000	000	000

До сказаного додамо перелік нових можливостей для України, передбачених в рамках програми Erasmus+ нового циклу, на 2021-2027 рр. (Ukraine in EU Programme Erasmus+, 2021):

- КА1. Мобільність для студентів та працівників вищої освіти («класичний Erasmus») – як партнери: мобільність в Україну;
- КА1. Мобільність/Проекти з країнами-партнерами: вища освіта (ICM) – як партнери: двосторонній обмін;
- КА1. Мобільність працівників та учнів закладів ПТО (VET) – як партнери: мобільність в Україну;
- КА1. Проекти мобільності для молоді «молодіжні обміни» – як партнери;
- КА1. Участь молоді в міжнародній діяльності – як партнери;

- КА2. Партнерства співпраці (6 сфер – школа, ПТО, ВО, освіта дорослих, молодь та спорт) – як партнери;
- КА2. Розвиток потенціалу у сфері вищої освіти – як заявники і партнери;
  - КА2. Розвиток потенціалу у сфері ПТО (VET) – як партнери;
  - КА2. Центри професійної досконалості – як партнери;
  - КА2. 2 лоти напряму Erasmus Mundus – як заявники і партнери;
  - КА2. 2 лоти напряму Альянси для інновацій (для закладів ПТО та ВО) – як партнери;
  - КА2. Перспективні партнерства (6 сфер – шкільної, ПТО, ВО, освіти дорослих, молодь та спорт) – як партнери;
  - КА2. Віртуальні обміни і сферах освіти та молоді – як партнери;
  - Напряму Jean Monnet у сфері вищої освіти (3 типи) – як заявники і партнери.

Проекти співпраці з міжнародними організаціями. Україна бере активну участь у програмах *Німецької служби академічних обмінів (DAAD)*, однієї з найбільших у світі організацій у галузі освіти, що забезпечує мобільність студентів, аспірантів і викладачів, та надає можливість талановитій молоді усього світу пройти наукове стажування або підвищити кваліфікацію в університетах Німеччини. У 1998 р. укладено Меморандум про співпрацю між Міністерством освіти і науки України та Німецькою службою академічних обмінів, що передбачав створення представництва DAAD у м. Києві.

DAAD підтримує: класичні програми стипендій, короткострокові та довгострокові програми викладацької діяльності німецького науковця в українському закладі вищої освіти, стажування українського науковця у німецькому закладі вищої освіти для викладацької діяльності, міжінституційні партнерства (МОН України. DAAD, 2021).

Таким чином, проведене дослідження наукових джерел і засадничих документів засвідчує, що інтернаціоналізація вищої освіти на сучасному етапі є багатоаспектним і багаторівневим явищем, одним з важливих компонентів якого є національний рівень. Організаційні стратегії національного рівня реалізуються через національну політику, програми та підходи, за допомогою яких та чи інша країна вирішує питання інтернаціоналізації вищої освіти. Дослідження показує, що Україна має значні здобутки в галузі інтернаціоналізації вищої освіти та входження в світовий та європейських простір вищої освіти завдяки впровадженню в дію вимог Болонської реформи та європейської реформи в галузі управління вищою освітою і освітнього менеджменту, отримує нові можливості для розвитку вищої освіти завдяки сучасним міжнародним науковим й освітнім проектам та проектам співпраці з міжнародними організаціями. Для подальших наукових розвідок залишимо питання інституційного рівня інтернаціоналізації вищої освіти, його сутності та стратегій.

Список використаної літератури

- 1. Harari Maurice.** Global Dimensions in U. S. Education: The University. New York : Center for War/Peace Studies, 1972. 60 p.
- 2. Knight Jane.** Internationalization remodeled: definition, approaches, and rationales. *Journal of Studies in International Education*. 2004. Vol. 8. No 1. P. 5–31.
- 3. Teichler Ulrich.** Internationalisation trends in higher education and the changing role of international student mobility. *Journal of International Mobility*. 2017. Vol. 5. No 1. P. 177–216.
- 4. Altbach Philip and Knight Jane.** The internationalization of higher education: motivation and realities. *The NEA 2006 Almanac of Higher Education*. 2006. P. 1–10.
- 5. Kehm Barbara and Teichler Ulrich.** Research on internationalization in higher education. *Journal of Studies in International Education*. 2007. Vol. 11. No. 3/4. P. 260–273.
- 6. Дебич М. А.** Теоретичні засади інтернаціоналізації вищої освіти: міжнародний досвід. Ніжин : ПП Лисенко, 2019.
- 7. Авшенюк Н. М.** Тенденції розвитку транснаціональної вищої освіти у другій половині ХХ – на початку ХХІ ст. Київ : Інститут обдарованої дитини, 2015.
- 8. Сбруєва А.** Інтернаціоналізація вищої освіти: пріоритети комплексної стратегії Європейського Союзу. *Вища освіта України*. 2013. № 3. С. 89–95.
- 9. Заячук Ю.** Інтернаціоналізація як складова діяльності університету та її роль у сучасній динаміці вищої освіти. *Український педагогічний журнал*. 2020. № 4. С. 34–44.
- 10. Національна доктрина розвитку освіти:** затв. Указом Президента України від 17.04.2002 р. № 347. *Освіта*. 2002. 24 квіт. (№ 14). С. 2–4.
- 11. Закон України «Про вищу освіту».** *Відомості Верховної Ради*. 2014. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>.
- 12. З інтерв'ю з професором Гумбольдтського університету (м. Берлін, Німеччина) д-ром А. Волтером.** 2012.
- 13. МОН України.** Міжнародні наукові проекти. URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/mizhнародni-naukovi-proekti>.
- 14. МОН України.** Двосторонні наукові конкурси. URL: <https://mon.gov.ua/ua/nauka/yevrointegraciya/dvostoronni-naukovi-konkursi>.
- 15. МОН України.** Horizon 2020. URL: <https://mon.gov.ua/eng/tag/gorizont-2020>.
- 16. МОН України.** Програма НАТО. URL: <https://mon.gov.ua/ua/nauka/yevrointegraciya/nato>.
- 17. МОН України.** Erasmus+. URL: <https://mon.gov.ua/eng/tag/erasmus+>.
- 18. Ukraine in EU Programme Erasmus+: Overview of New Opportunities within EU-Funded Programme Erasmus+ 2021-2027, Participation of Ukrainian organisations in the EU-funded Programme Erasmus+ 2014-2020.** National Erasmus+ Office. 2021. 32 pp.
- 19. МОН України.** DAAD. URL: <https://mon.gov.ua/ua/ministerstvo/diyalnist/mizhнародna-dilnist/spivpracya-z-mizhнародnimi-organizacijami/mizhнародni-proekti/daad>.

References

- 1. Harari, M. (1972).** Global Dimensions in U. S. Education: The University. New York: Center for War/Peace Studies.
- 2. Knight, J. (2004).** Internationalization remodeled: definition, approaches, and rationales. *Journal*

of Studies in International Education, 8, 1, 5-31. **3. Teichler, U.** (2017). Internationalisation trends in higher education and the changing role of international student mobility. *Journal of International Mobility*, 5, 1, 177-216. **4. Altbach, Ph.** and Knight, J. (2006). The internationalization of higher education: motivation and realities. *The NEA 2006 Almanac of Higher Education*, 1-10. **5. Kehm, B.** and Teichler, U. (2007). Research on internationalization in higher education. *Journal of Studies in International Education*, 11, 3/4, 260-273. **6. Debych, M.** (2019). Teoretychni zasady internatsionalizatsii vyshchoi osvity: mizhnarodnyi dosvid [Theoretical principles of internationalization of higher education: international experience]. Nizhyn: PP Lysenko [in Ukrainian]. **7. Avsheniuk, N.** (2015). Tendentsii rozvytku transnatsionalnoi vyshchoi osvity u druhii polovyni XX – na pochatku XXI st. [Trends in the development of transnational higher education in the second half of the XX – early XXI century]. Kyiv: Instytut obdarovanoi dytyny [in Ukrainian]. **8. Sbruieva, A.** (2013). Internatsionalizatsiia vyshchoi osvity: priorytety kompleksnoi stratehii Yevropeiskoho Soiuzu [Internationalization of higher education: priorities of the integrated strategy of the European Union]. *Vyshcha osvita Ukrainy – Higher education in Ukraine*, 3, 89-95 [in Ukrainian]. **9. Zaiachuk Yu.** (2020). Internatsionalizatsiia yak skladova diialnosti universytetu ta yii rol u suchasniyi dynamitsi vyshchoi osvity [Internationalization as a component of the university activity and its role in the current higher education dynamics]. *Ukrainskyi pedahohichnyi zhurnal – Ukrainian pedagogical journal*, 4, 34-44 [in Ukrainian]. **10. Natsionalna doktryna rozvytku osvity: zatv. Ukazom Prezydenta Ukrainy vid 17.04.2002 r. № 347** [National doctrine of education development: approved. by the Decree of the President of Ukraine of April 17, 2002 № 347]. (2002). *Osvita – Education*, 14, 2-4 [in Ukrainian]. **11. Zakon Ukrainy «Pro vyshchu osvitu»** [Law of Ukraine «On Higher Education»]. (2014). *Vidomosti Verkhovnoi Rady – Information of the Verkhovna Rada*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> [in Ukrainian]. **12. Z interviu z profesorom Humboldtskoho universytetu (m. Berlin, Nimechchyna) d-rom A. Volterom** [From an interview with Humboldt University Professor (Berlin, Germany) Dr. A. Voltaire]. (2012). **13. MON Ukrainy.** Mizhnarodni naukovi proekty [MES of Ukraine. International research projects]. Retrieved from <https://mon.gov.ua/ua/tag/mizhnarodni-naukovi-proekti> [in Ukrainian]. **14. MON Ukrainy.** Dvostoronni naukovi konkursy [MES of Ukraine. Bilateral scientific competitions]. Retrieved from <https://mon.gov.ua/ua/nauka/yevrointegraciya/dvostoronni-naukovi-konkursi> [in Ukrainian]. **15. MON Ukrainy.** Horizon 2020 [MES of Ukraine. Horizon 2020]. Retrieved from <https://mon.gov.ua/eng/tag/gorizont-2020>. **16. MON Ukrainy.** Prohrama NATO [MES of Ukraine. NATO program]. Retrieved from <https://mon.gov.ua/ua/nauka/yevrointegraciya/nato> [in Ukrainian]. **17. MON Ukrainy.** Erasmus+ [MES of Ukraine. Erasmus+]. Retrieved from <https://mon.gov.ua/eng/tag/erazmus+>. **18. Ukraine in EU Programme**

Erasmus+: Overview of New Opportunities within EU-Funded Programme Erasmus+ 2021-2027, Participation of Ukrainian organisations in the EU-funded Programme Erasmus+ 2014-2020. National Erasmus+ Office (2021).
19. MON Ukrainy. DAAD [MES of Ukraine. DAAD]. Retrieved from <https://mon.gov.ua/ua/ministerstvo/diyalnist/mizhnarodna-dilnist/spivpracya-z-mizhnarodnimi-organizaciyami/mizhnarodni-proekti/daad> [in Ukrainian].

Заячук Ю. Д. Аналіз національного рівня інтернаціоналізації вищої освіти: приклад України

Показано, що інтернаціоналізація вищої освіти привертає значну увагу дослідників та учасників простору вищої освіти. Підкреслено, що інтернаціоналізація вищої освіти є явищем багаторівневим і охоплює наднаціональний, континентальний, національний, інституційний та індивідуальний рівні. Детально проаналізовано національний рівень інтернаціоналізації вищої освіти, розглянуто його організаційні стратегії, що реалізуються через національну політику, програми та підходи, за допомогою яких та чи інша країна вирішує питання інтернаціоналізації вищої освіти. Показано, що Україна має значні здобутки в галузі інтернаціоналізації вищої освіти та входження в світовий та європейський простір вищої освіти завдяки впровадженню в дію вимог Болонської реформи та європейської реформи в галузі управління вищою освітою і освітнього менеджменту, отримує нові можливості для розвитку вищої освіти завдяки сучасним міжнародним науковим й освітнім проектам та проектам співпраці з міжнародними організаціями.

Ключові слова: вища освіта, інтернаціоналізація, рівні інтернаціоналізації, національний рівень інтернаціоналізації.

Заячук Ю. Д. Анализ национального уровня интернационализации высшего образования: пример Украины

Показано, что интернационализация высшего образования привлекает значительное внимание исследователей и участников высшего образования. Подчеркнуто, что интернационализация высшего образования является явлением многоуровневым и охватывает наднациональный, континентальный, национальный, институциональный и индивидуальный уровни. Детально проанализированы национальный уровень интернационализации высшего образования, рассмотрены его организационные стратегии, реализуемые через национальную политику, программы и подходы, с помощью которых та или иная страна решает вопрос интернационализации высшего образования. Показано, что Украина имеет значительные достижения в области интернационализации высшего образования и вхождения в мировое и европейское пространство высшего образования благодаря внедрению в действие требований Болонской реформы и европейской реформы в области управления высшим образованием и образовательного менеджмента,

получает новые возможности для развития высшего образования благодаря современным международным научным и образовательным проектам и проектам сотрудничества с международными организациями.

Ключевые слова: высшее образование, интернационализация, уровни интернационализации, национальный уровень интернационализации.

Zayachuk Yu. Analysis of the National Level of Internationalization of Higher Education: Ukrainian Case

It is shown that the internationalization of higher education attracts significant attention of researchers and participants of higher education space. It is emphasized that the internationalization of higher education is a multilevel phenomenon and covers supranational, continental, national, institutional, and individual levels. The national level of internationalization of higher education is analyzed in detail. The organizational strategies of the national level of internationalization, which are implemented through national policies and programs are considered. It emphasizes that national level involves policies related to education, science and technology, culture, trade, social development, employment, foreign relations, migration, industry, and the programs can be seen as the way policy is translated into action. Important rationales driving internationalization at the national level are revealed. It also considers the approaches to internationalization at the national level, which describe the dominant features of the general ways that a country has decided to proceed with internationalization. It is shown that Ukraine has significant achievements in internationalization of higher education and in integration into the world and European higher education space due to the implementation of the Bologna reform and European reform in higher education management and governance, gets new opportunities for higher education through current international scientific and educational projects and projects of cooperation with international organizations.

Key words: higher education, internationalization, levels of internationalization, national level of internationalization.

Стаття надійшла до редакції 12.09.2021 р.

Прийнято до друку 24.09.2021 р.

Рецензент – д. п. н., проф. Ваховський Л. Ц.